

engemet szövegének versbe emelése már a „ködülte novemberbe” vezet: „testükön nem » fújó paripák« / vágattak át [...] / tankok gyalázták őket holtan!”

1956. november 4-én hajnalban a szovjet csapatok fegyveres támadást indítottak Budapest és néhány nagyobb város ellen. 5 óra 20 perckor a rádióban Nagy Imre szólt az ország népéhez és a világ közvéleményéhez: „Csapataink harcban állnak”.

Az *Október végi tiszta lángok* című kompozíció egésze (amelyből Szokolay Sándor oratórikus műve is készült) a forradalom leverését, mégis a „letiport nemzet” szívbe égetett szabadságérzését fogalmazza meg. A fekete-fehér grafit vonalak mentén formálódó megfáradt arcok, tekintetek is erről árulkodnak. A gyertyaláng, az elfagyott, fehér temetői krizantémok, az örökmeccses, a lélekharang mind-mind a halál gondolatköréhez társulnak. A vers az utókor felszólításával zárul: a hősök, mártírok nevét nem szabad elfelejtenünk!

A forradalom elbukott, „de az arcok velünk maradnak / de a szemek velünk maradnak [...] / Fényeskedjenek az időben: Ámen!”

HANTI KRISZTINA

(*Püski Kiadó, Budapest, 2006,*
116 oldal, 2500 Ft)

TURÁNYI TAMÁS:

Kerek szeptember

„Meglepetés ez a könyv.” Ezzel a mondattal kezdődik Turányi Tamás *Kerek szeptember* című kötetének fülszövege. Hogy mennyire igaz ez a Kemény Istvántól származó megállapítás, már első olvasásra nyilvánvaló. S még inkább az, ha utánanézzünk az 1966-ban született szerző eddigi munkásságának. A *Kerek szeptember* a szó szoros értelmében nem első kötet ugyan, de valószínűleg nem járok messze az igazságtól, ha azt gyanítom, hogy még a kortárs költészet iránt érdeklődők többsége is úgy vette a kezébe, mint egy ismeretlen szerző bemutatkozó könyvét. A 2001-ben, szerzői kiadásban megjelent *Édesgyökér* ugyanis csak igen szűk körben vált ismertté, annak ellenére, hogy szokatlanul magabiztos, kifejezetten érdekes hangon megszólaló, izgalmas munka volt az is. Ugyanez mondható el az új kötetéről, sőt a *Kerek szeptember* az előző könyv legjobb tulajdonságait, eredményeit nemcsak egyszerűen továbbvitte, de újragondolta, kiegészítette és rendszerezte is.

A négy, egyenként tizenkét verset tartalmazó ciklusból álló kötet szabályos szerkezete is jelzi a határozott szerzői-szerkesztői elképzeléseket (a *Kerek szeptember* létrejöttében k. kabai lóránt, Mizser Attila és Nyilas Attila is részt vett). Ez az aprólé-

kosan kialakított forma az egyik legnagyobb erénye a kötetnek (még ha néhol hiányzik is belőle az a frissesség és ösztönösség, amely az *Édesgyökér* jellemző stíluseleme volt); immansens értékei mellett azt is jelzi, hogy Turányi érett költő, s annak ellenére, hogy ez még csak a második kötete, nem szabad és nem is érdemes költészetét figyelmen kívül hagyni.

A természet rendje Budakeszinél című ciklussal indul a könyv, s már ez az első tizenkét vers is bizonyítja a szerző kvalitásait, ráadásul ez a rész alapozza meg a *Kerek szeptember* világlképét. Van valami nagy hiány, nagy lemondás ebben a költészetben. Turányi egyrészt mintha veszteségeit leltározná (és nemcsak ebben a ciklusban, de végig az egész kötetben), másrészt pedig mintha a jövőbeli veszteségei ellen is síkra szállna. S ha az egyetlen eszköz a szenvedés ellen a lemondás, akkor lemond mindenről, megáll, nem megy tovább, ahogy a lazacok sem úsznak már szemben az árral a *Tökésűly* és a vele szorosan összefüggő *Lazac-élmű* című versekben: „Lazac vagyok, az életem sós vízből / édesvíz, parányi fordulat: apa – / maradnék, nem úsznék tovább, folyókról, / víz-esésekről nincs mit mondanom” (*Tökésűly*); „Végül voltak a boldogok, ők a gyönyörű, sima víztükör alatt látnivalóan nem úsztak tovább” (*Lazac-élmű*).

A *Kerek szeptember* bensőséges kötet. Egyik legfontosabb eredmé-

nye a személyes hang, s az az őszinteség, amely igazi költészetté alakul át benne. A második, *Mr. A* címet viselő ciklus is a magánélet szétszóródó mozaikkockáiból áll össze végül teljes képpé. Hiteles benne a fájdalom, mert nem válik pusztá gesztussá. Nincs itt költői póz, nincs locsogás, Turányi nyelve feszes, s a világ, amelyről ír, azért átélhető, mert (éppen csak hogy nem, de) nem reménytelen: „Azóta egy várost keresek, mindegy milyet, / fő, hogy a kapujában angyal álljon” (*Sors-píszkozat*).

Az utolsó két ciklus mintha kifelé mutatna ebből a zárkózott, magányos közegből. Mindkettő valamiféle (ráadásul meglehetősen újszerű) közös tudásra játszik rá, kultikus, népszerű filmekre utalnak már címeikkel is: *Mátrix*, *A gyűrűk ura*. De az az igazán izgalmas itt, hogy Turányi a populáris kultúra mítoszainak árnyéka alól úgy tud kibeszélni, hogy a címadó filmekről szinte nem is szól, továbbra is megmarad személyesnek a hangja, mégis felkelti a befogadói érdeklődést. Ugyanakkor néhány helyen kissé keresettnek tűnik a versbeszéd: „Kedvesed villanyt gyújt, / és kéri, öld meg azt a pókot ott. / De nem lehet, már nem lehet. / És nemcsak mert te vagy az a pók” (*Vatta*).

Egy halk (talán túlságosan is halk) szavú költő kötete a *Kerek szeptember*. Nehéz munka áll mögötte, nehéz napok: „nehéz idők voltak, Is-

ten is / valami gyógyszert szedhetett” (*Gondor helytartója*), de ez a munka igazán eredményes volt, csak remélhetjük, hogy lesz folytatás.

KRUSOVSKY DÉNES

(*JAK, Budapest, 2006, 73 oldal, 1200 Ft*)

VARGA MÁTYÁS:

a leghosszabb út

Bárhol is üjtük fel a kötetet, ilyesmi sorokra bukkanunk: „leszegett fejjel is. csak a lábadat. a földet, / ahogy lépsz. vagy az utat. talán. ahogy / magad előtt.” Ez áll a verseskötet második ciklusának azon darabjában, amelyet Varga Mátyás Lorand Gaspárnak ajánlott. A vers címe: *ni zam a hegyekben*.

A kötetben minden szó kisbetűs. A mondatok végére odalótt és a papírba becsapódott golyónyom-szerű pontok előtt többnyire rövid szavakból képzett mondatok – melyek mégsem tömondatok –, vesszők, gondolatjelek, s itt-ott utalásos, kurzivált kifejezések.

A hátsó borítón tiszteletre méltóan rövid sorok a szerzőről. 1963-ban született. Három kötete van, az egyik francia nyelvű, Nantes-ban adták ki. S a szöveg fölött a szerzői portré: ahogy a versben is írva van, lesütve a tekintet, tán a földre, de meglehet, a völgyben alant meghú-

zódo, a távolság miatt mozgalmassá nem semmiképp sem látható tájra. A fej, amely a négyzetre vágott képen szemlélendő, ugyancsak csontvárys. Ahogyan Csontváry látta a marokkói tanítót.

Az első fülön egy idézet, Lorand Gaspártól – aki olvasta a könyvet, vélhetné úgy is, a kötethez a zárat nyitó kulcs, a kitarított, s végül zümmögésébe belefúló alaphang. A borítón pedig Molnár Péter kisgrafikája; a címe is érdekes, *Esőzaj*, de a mű is az, ahogyan a merített-kiszárított cellulózlapon szétfutnak a kapitálisok. Kőzetlapok közé ha befurakszik egy sok gyökérszörű tarack, az hagy ilyen markáns és mégis finom szerkezetű lenyomatot.

Varga Mátyás *a leghosszabb út* című kötetét tehát egy grafika, egy fül-szöveggé vált textus, egy fénykép és egy fontosnak ítélt bibliográfia borítja be. A harminc vers között pedig további hasonló, útjelző módjára elhelyezett emblémák, például nevek, akiknek a szerző egy-egy verset ajánlott: Eric Satie, Frenák Pál, Schein Gábor, Molnár Péter s a már említett Lorand Gaspar mellett Tolnai Ottó. A megidézettek alapján a versvilágról akár előképpel is rendelkezhetne az az olvasó, aki korábban nem ismerte a szerzőt és munkásságát.

De mit is szabad ezekről a nagyon 20. századi franciás, szabad verseknek tűnő, a prózába sokszor áthajoló művekről mondani? Hogy veretes a nyelvezet? Hogy